

BALLADA DE SARDANES
Cinc mil joves participen en una ballada de sardanes al Passeig de Gràcia, el 12 de juny del 1977, per tancar la campanya *Revitalització dels valors populars i del folklore*.

EN DEFENSA DE LA CULTURA CATALANA

El Congrés de Cultura Catalana celebra cinquanta anys i aprofita la commemoració per impulsar-ne un de nou, amb les eines pròpies del segle XXI i la mirada posada en el futur i les noves generacions. Iniciat a les acaballes del franquisme i amb la clausura just després de les primeres eleccions democràtiques, repassem la història i els moments clau de l'emblemàtic esdeveniment amb testimonis que el van viure de primera mà.

Text d'ESTEVE PLANTADA amb l'assessorament d'AGUSTÍ ALCOBERRO

El Congrés de Cultura Catalana va ser una mobilització popular de diferents sectors de la població catalana que es va estendre al llarg de tres anys (1975-1977) i que va ser fruit d'una reivindicació social. La dictadura era als compassos finals i s'albirava la possibilitat de regenerar el país i la societat. Impulsat des del Col·legi d'Advocats de Barcelona, el Congrés de Cultura Catalana (CCC) aviat va tenir una implantació territorial molt notable, fins a convertir-se en un dels esdeveniments clau del catalanisme en la recuperació democràtica, amb la implicació de ciutadans, acadèmics, intel·lectuals,

experts, mecenes, entitats, ajuntaments i col·legis professionals, i amb un impacte decisiu en la construcció de l'imaginari d'un nou projecte nacional que acabaria establint el marc de consens on ens hem desenvolupat els darrers anys.

Iniciat quan el dictador Francisco Franco encara era viu, el gener del 1975, el CCC acabaria tres anys després, en plena Transició i just després de les eleccions del 15 de juny del 1977, quan els

UN DELS OBJECTIUS DEL CONGRÉS VA SER LA NORMALITZACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA

partits van erigir-se en protagonistes del debat i de les aspiracions de construcció i lideratge. Al llarg de tres anys, i amb accions que van tenir lloc en molts municipis dels Països Catalans, els objectius principals del CCC van ser tres: la normalització de la llengua catalana, la defensa dels drets de les persones i de la cultura pròpia, i l'anàlisi rigorosa de l'estat de la qüestió. Hi va haver debats a fons sobre la llengua, però també sobre dret, ordenació territorial, agricultura, indústria, economia i fet religiós.

Les dimensions del CCC ens parlen de l'impacte que va tenir, amb l'adhesió de més de 15.000 persones, unes 1.400 entitats i 12.400 congressistes actius. Una gran mobilització popular amb una in-

cidència directa en l’acció política, cosa que situa l’esdeveniment com un dels moments clau de la transició democràtica als Països Catalans, amb una acció coordinada que va donar impuls als futurs governs de la Generalitat de Catalunya, la Generalitat del País Valencià i el Govern de les Illes Balears. Qui el va viure parla de la importància de participar-hi i de la il·lusió que generava, en un moment en què la dictadura –amb quatre dècades de repressió i d’ofec– havia de deixar pas a un futur molt més lluminós: calia refer un país i assentar les bases d’una societat moderna, atrevida, lliure i emprenedora.

Temps d’ebullició i reivindicacions
La data oficial d’inici del CCC –el segon, si tenim en compte el Congrés que s’havia celebrat de manera clandestina a Barcelona entre el 1961 i el 1964– va ser el 28 de gener del 1975. La primera reunió es va celebrar al Col·legi d’Advocats de Barcelona, amb l’acord de la creació d’un Secretariat per impulsar l’esdeveniment. Però quan i com va començar, tot plegat? “L’inici és fruit de diversos fets i accions, amb una cocció a foc lent. No podem dir que el CCC comença el gener del 75 amb la formalitat del Col·legi d’Advocats, perquè aquesta decisió ve de tota una trajectòria ciutadana de dos anys, com a mínim”, segons explica l’ad-

L’ESPURNA DEL CCC VA SER LA REIVINDICACIÓ D’UNS PARES DEL BAIX LLOBREGAT QUE DEMANAVEN CLASSES DE CATALÀ

vocada Montserrat Casals, filla de Miquel Casals Col·decarrera, president del CCC.
“El pare va ser escollit degà del Col·legi el 1973 i el seu mandat va ser fins al 1978. Hi va viure una època de gran agitació i fets excepcionals, amb l’assassinat de Puig i Antich, la Caputxinada i l’execució de Jon Paredes Mannot, Txiki. Aleshores, el Col·legi d’Advocats era l’únic lloc on la gent podia anar a queixar-se. La gent es reivindicava al carrer i buscava l’empara dels col·legis professionals, que van ser organismes molt implicats a l’hora d’escoltar els ciutadans i vehicular-ne les reivindicacions. El meu pare tenia unes conviccions polítiques, però l’impuls del CCC no és mèrit de l’acció puntual d’una persona”, subratlla Casals. “La posada en marxa del CCC és un èxit de tota la Junta del moment, que estava molt amatent a escoltar la ciutadania, pensessin com ells o no. Hi havia una gran diversitat d’opinió i sensibilitats, però també hi havia la voluntat d’arribar a acords i consensos.”

La reivindicació d’uns pares del Baix Llobregat que reclamaven que s’impartissin classes de català en horari escolar va ser l’origen del CCC. “Uns inspectors es van negar a donar-hi permís –recorda Casals– i allò, juntament amb la interpretació restrictiva de la llei i tots els obstacles per a l’ús de la llengua amb plena normalitat, va acabar sent l’espurna.” La família es va adreçar al Col·legi d’Advocats per sol·licitar cobertura i Josep Pi-Suñer i Cuberta, que n’era el secretari general, va decidir promoure la iniciativa des del si de l’entitat. Juntament amb l’aleshores cap de Premsa del Col·legi, Anna Balletbò, van preparar una nota informativa on l’entitat es pronunciava sobre els fets. “La declaració tenia tres punts: el primer, la creació d’una Comissió de Defensa de la Llengua amb l’objectiu d’adreçar-se al Ministeri d’Educació i Ciència perquè donés

facilitats a la canalla per aprendre el català en l’horari lectiu. El segon, la convocatòria d’un Congrés en Defensa de la Cultura Catalana. I el tercer, una crida a tots els col·legis, les entitats i les associacions perquè s’unissin a la reivindicació.”

Resistència i acció
L’endemà de la declaració, els telèfons treien fum, amb l’adhesió de col·legis professionals i entitats d’arreu del territori, però també amb l’interès de la premsa, que hi veia un focus informatiu en ebullició. “La iniciativa va ser un èxit i la paraula *defensa* va ser clau, ja que l’acció es plantejava en termes de resistència i acció decidida.” Hi ha, també, altres factors *conjunturals* que expliquen l’èxit immediat i l’arrelament de la iniciativa: “Els partits polítics encara eren il·legals i, per tant, la

ARREU DELS PAÏSOS CATALANS
El congrés va incloure actes arreu dels Països Catalans -a sobre, un a Cornellà- i presentacions a Barcelona -imatge de la dreta-, València, Perpinyà, Palma i Andorra la Vella.

gent s’havia d’adherir al CCC personalment o per mitjà d’associacions, que eren focus molt actius de reivindicació ciutadana, en especial les associacions veïnals”. En aquest sentit, “la importància del CCC inclou dos aspectes: va mobilitzar molta gent, però també va crear documents. Hi havia ganes de fer feina i de fer-la ben feta. El més curiós és que s’aconseguís gestionar una acció de tanta envergadura amb una amalgama de procedències, colors i pensaments tan diferents, que sempre actuaven per un interès comú. Això demostra que el CCC provenia d’un fort esperit de cooperació. De fet, la protesta dels pares del Baix Llobregat per si sola no hauria provocat el Congrés”.

Un president que deixava fer
Montserrat Casals, com a filla del president del CCC, és una de les persones que van viure més directament tota la rebotiga de l’esdeveniment. “El pare ho vivia amb molta intensitat. A casa sempre s’havia parlat de tot, sense embuts i des d’un punt de vista molt constructiu. Gent com Maria Aurèlia Capmany, Ramon Folch, Marta Mata i el pare March, de Montserrat, van acabar sent part de la família. El pare era molt de deixar fer. Va crear un equip, liderat per Jaume Fuster i Maria Antònia Oliver. Hi tenia confiança. Sí que recordo que les reunions del CCC es feien després de la feina, i això feia que el pare arribés tard a casa, i que el cap de setmana estigués en actes i no hi fos. Però va ser poc presidencialista.” Però, malgrat que tot es visqués amb normalitat i il·

lusió, no es pot oblidar que el final del franquisme va ser una època dura i convulsa. “Ara sembla una bestiesa, però aleshores hi havia els telèfons editats en guies i, per tant, era fàcil trobar el número del meu pare i que fos jo qui despengés la trucada. No era agradable: si no era un tema del CCC, era algun assumpte del Col·legi d’Advocats. De vegades, m’insultaven; d’altres, rebia amenaces de mort. Però no va anar mai més enllà, per sort.”
“El carrer també vivia la mobilització –evoca Casals–. El CCC va tenir la facultat de fer-se visible a través de petits gestos que permetien que la gent s’hi apuntés. La campanya *En català, si us plau* va ser un èxit, perquè era fàcil i et connectava ràpidament a una reivindicació i una emoció. Si veies un rètol en castellà, hi enganxaves l’adhesiu.” Aquesta va ser una de les grans virtuts del CCC. “També va triomfar

L’ESTRUCTURA
El CCC es va dividir en vint-i-cinc àmbits. Els grups de treball de tots ells s’aplegaven a dins del Secretariat Cultural –imatge superior-, que va comptar amb la participació de més de 3.000 persones.

HO SABIES?
25 àmbits i 5 campanyes d’agitació
La preparació del CCC es porta a terme durant un any, del 1975 al 1976, i, des d’aleshores i fins al 1977, tenen lloc els debats i les accions principals. Es van crear vint-i-cinc àmbits de treball (de Llengua a Estructura Educativa, passant per Ordenació del Territori, Economia, Estructura Sanitària, Agricultura i Producció Literària, entre d’altres) i cinc campanyes d’agitació (la campanya per a la salvaguarda del patrimoni natural, la campanya *El català al carrer*, la campanya per a l’ús oficial de la llengua catalana, la campanya per revitalitzar el folklore i la campanya per les institucions).
La implicació d’intel·lectuals de primer nivell també es va veure reflectida en la qualitat de la imatge gràfica, amb cartells de mestres com Joan Miró (imatge) i Antoni Tàpies, però també de joves talents com Joan-Pere Viladecans.

EL CONGRÉS, EN DADES

MILERS DE PARTICIPANTS

12.400 congressistes	1.400 entitats adherides	3.400 persones que van participar activament en el treball dels		
300 secretariats d'àmbit comarcal	130 entitats educatives, associacions de pares d'escoles	15.000 adhesions individuals		
50 secretariats de barri	63 ajuntaments adherits	29 col·legis professionals	20 entitats de cant coral	19 grups catòlics i parròquies

la campanya per recuperar els topònims, amb molta visibilitat i èxit arreu.” Moltes d’aquelles campanyes les va idear Max Cahner, futur conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat, especialment en l’àmbit de la llengua. “La gent que havia deixat de parlar català a les cases el va tornar a parlar. El Congrés va servir per capgirar la situació.”

Un altre dels noms rellevants, en aquest sentit, va ser Rafael Ribó. L’excíndic de greuges i polític creu que el CCC va ser “molt motivador i molt obert”, i que va engrescar molta gent perquè “podia significar un canvi de definició politicocultural de cap a on havien d’anar la nostra cultura i el nostre país”. Ribó va ser membre del Secretariat Cultural del Principat de Catalunya en l’àmbit d’Institucions i responsable de campanya per a l’au-

togovern. Com a anècdota, el polític recorda el pes simbòlic que va tenir, en un dels actes, una figura creada molt abans, el 1937: “Vam fer una trobada al Palau Municipal d’Esports de Barcelona, al carrer de Lleida, que vam titular *Els treballadors per l’autonomia* i que va presidir *El més petit de tots*, la figura que simbolitzava la lluita antifeixista del catalanisme popular durant la Guerra Civil”.

“Un dels grans encerts del CCC va ser que la cultura abastés moltes matèries, com ara la política territorial i les mateixes institucions d’autogovern, i sempre amb una perspectiva molt oberta.” L’èxit arribava per ser un projecte viu i on confluïen diverses inquietuds. “Els àmbits de treball tenien les portes obertes, no parava d’incorporar-s’hi gent i no es deixava de buscar més persones que volguessin

col·laborar-hi. Si el CCC no va ser encara més obert, va ser per manca de temps.” En aquest sentit, l’excíndic recorda que hi havia una certa urgència. “No sabíem fins a quin punt podríem explorar coses, perquè no estàvem en democràcia ni en la legalitat. Però sí que hi havia una certa permissivitat que ens va estimular encara més per obrir espais i fronteres de participació.”

La presentació a València

La importància de tot allò que es parlava es fa explícita en algunes de les fites i conclusions. “L’àmbit on jo era va culminar amb les Bases de Cardona, la primera formulació per a un Estatut de Catalunya. M’agrada remarcar que l’Estatut de Sau va tenir molt en compte el que vam fer, que va ser fruit dels acords d’un conjunt de savis. Va ser un punt clau de l’autogovern.” Ribó remarca que el CCC era “una escola cívica, de participació i de debat” que s’unia a les accions d’altres iniciatives, com l’Assemblea de Catalunya, “més política, però que també va ajudar a l’èxit del CCC”.

EL CONGRÉS VA DONAR IMPULS ALS FUTURS GOVERNS DE CATALUNYA, EL PAÍS VALENCIÀ I LES ILLES BALEARS

Abans de presentar el CCC a la capital catalana, se’n van fer presentacions a València (6 d’abril del 1976), Perpinyà (12 de juny), Palma (27 de juny) i Andorra la Vella (10 de novembre). Un dels grans episodis de la intrahistòria del CCC va ser per fer realitat la presentació a València. Una de les persones que s’hi van implicar des del primer dia va ser l’editor i empresari Eliseu Climent. “No va ser fàcil. Havíem d’aconseguir que hi participés el màxim de gent possible i ens calia trobar una cosa prou potent perquè el CCC tingués rellevància a casa nostra.” I van trobar una solució en forma d’homenatge al Dr. Joan Baptista Paset, víctima de la repressió franquista i executat a Paterna el 24 de maig del 1941. Hi van participar Joan Fuster (nomenat vicepresident d’honor pel País Valencià), Manuel Sanchis Guarnier i Vicent Andrés Estellés. “Allò va ser una gran decisió, perquè vam tenir una gran cobertura i va fer que ningú no s’atrevisís a atacar el CCC, perquè Paset havia mort afusellat per Franco i generava un gran consens.”

“No ho vam plantejar com una reivindicació de cultura catalana, tot i que no amagàvem mai la catalanitat. Va ser un acte molt potent”, recorda l’editor. Amb posterioritat, però, va ser més complicat que quallessin altres actes. Climent assegura que “gràcies al CCC, va que-

EL CONGRÉS DEL SEGLE XXI

Per què ens cal un nou CCC, cinquanta anys després?

El nou CCC es presenta amb dos objectius clars: ser un espai obert de trobada per recuperar l’autoestima col·lectiva; i ser la llavor per generar noves il·lusions, espais i lideratges, amb la mirada posada en el futur del nostre país.

Vivim un context de crisi global que ens ha de portar a reflexionar sobre les febleses que patim als Països Catalans: treballar en la cohesió social; entomar una nova

realitat més diversa i polièdrica; evitar que la identitat comuna es difumini; identificar els nous reptes, i transformar el pensament en acció.

QUATRE ÀMBITS

Per això, a diferència de l’històric, el nou CCC s’organitza a partir de quatre àmbits: Com ens mantenim? Com ens comuniquem? Com ens cuidem? Com ens cohesio-

nem? El nou CCC inclourà festivals poètics, cinefòrums sobre la revolta, una jornada de connexions i acció amb joves d’arreu dels Països Catalans, a Horta de Sant Joan; una jornada sobre l’èxit del model cooperativista català, a Londres, i l’exposició *Imaginar, compartir, construir. El Congrés de Cultura Catalana 1975-2025*, que es podrà veure al Palau Robert de juny a setembre.

dar molt enfortida la filosofia d’articular els Països Catalans”, que n’era un dels grans eixos programàtics. De fet, anys més tard, van néixer d’aquella llavor l’Octubre Centre de Cultura Contemporània i algunes associacions més, com ara l’Associació d’Escriptors en Llengua Catalana (AELC), la Societat Catalana de Sociolingüística, la Societat Catalana d’Ordenació del Territori i la Unió de Pagesos de Mallorca, que encara són vigents. “La filosofia del CCC va continuar funcionant, sense tanta força, però sí de manera discreta”, afegeix.

Un debat popular, viu i obert

L’economista Guillem López Casanovas era molt jove quan es va implicar en el Congrés. Va rebre l’encàrrec de fer una ponència a València sobre l’economia de Menorca dins dels Països Catalans. “Fer l’acte allà, sent estudiant a Barcelona i menorquí... era una mostra de l’essència del projecte. Tinc el record gravat del viatge, que vam fer en cotxe, empaquetats a dins amb cinc persones. Va ser feixuc, perquè vam tornar el mateix dia a Barcelona, però encara recordo l’emoció per poder-hi ser.”

Eren temps d’esperança i d’il·lusions, però també de recels. “Des del punt de vista de les Illes, on era anatema parlar de Països Catalans, jo ho vivia amb una certa precaució. Dit això, Menorca era molt avançada pel que fa a la llengua, i el tema estava més protegit que en altres indrets”, reconeix López Casanovas. “Aquelles activitats eren vistes amb molta reticència per la meva família. En aquell moment, els qui estudiàvem amb beca necessitàvem que cada any ens fessin una mena de salconduït de bon comportament; si no, la beca no es renovava. Si per culpa d’aquestes dèries polítiques m’haguessin tret la beca, a casa hi hauria hagut un dalta baix”, remarca.

L’historiador Jordi Casassas va estar lligat a l’àmbit d’Ordenació Territorial del CCC i va ser dels qui van anar amunt i avall per articu-

lar-lo. En alguns d’aquells municipis es trobava que hi havia poc quòrum. “Però, en conjunt, les accions van tenir molt d’èxit i van implicar moltes institucions, casals i ateneus de poble. S’ha d’entendre que el CCC va suposar una forma de projecció del futur, de disseny, de discussió col·lectiva, amb una situació de més permissivitat que la que hi havia hagut fins llavors. Era l’espai ideal per a un jove que tenia inquietuds i preocupacions i que volia estar amb gent i discutir, per contrastar idees i fer alguna cosa relacionada amb la construcció del teu país.”

La professora i activista social i política nord-catalana Daniela Grau també hi va participar. “Seguia les reunions a Perpinyà i vaig viure l’esdeveniment amb discreció.” En el seu cas, va tenir la sort de tenir un pare precursor del català. Ara, i vist amb els anys, Grau assegura que sent “frustració de veure que les reivindicacions no han arribat a bon port”. En aquest sentit, un dels records de les accions del CCC que guarda amb més nitidesa és la simbologia de la Flama del Canigó.

Els reptes del nou CCC

“El millor que va fer el CCC va ser entendre que la cultura catalana era tot allò que ens afectava en el dia a dia: un mal servei de Rodalies, una mala atenció mèdica o una mala distribució dels recursos al territori”, puntualitza Casals. I afegeix: “Estem canviant la manera de relacionar-nos, la manera de produir riquesa, de moure’ns i de viure”, rebla Casals. “Ens estem convertint en una societat d’individus sols, i és necessari aturar-nos i pensar si això és com volem que sigui i, sobretot, de quin manera volem redreçar-ho. Al capdavant, com a cultura i com a país, tenim el problema de creure’ns que podem fer-ho. I una bona manera de recuperar l’autoestima i la iniciativa és sortir del nou CCC enfortits, tal com vam sortir-ne el 77.”

EL CCC, AVUI

A sota, cartell del Nou Congrés de Cultura Catalana, una obra dels artistes Perejaume i Frederic Amat. A l’esquerra, acte de presentació del nou CCC, amb Anna Balletbò, Magda Oranich, Sebastià Serra i Rafael Ribó.

PER SABER-M'NE MÉS... Us recomano llegir Una nova cultura per al poble. El Congrés de Cultura Catalana i la modernització de la catalanitat (1975-1977), de Mariona Lladonosa Latorre i Manuel Lladonosa Vall-liebrera (Enciclopèdia Catalana, 2021). També podeu visitar la web Fundació Congrés de Cultura Catalana (fundaciocongres.cat), on trobareu informació històrica i detalls del Nou Congrés.

ESTEVE PLANTADA

Periodista

AGUSTÍ ALCOBARRO

Professor d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona